

rati. Tako je prišel te dni do pisatelja teh vrstic dve uri oddaljen mož svoje murbovo perje okoli 20 centov proti temu zastoj ponujat, naj bi dal, kakor prejšnja leta, ko sem perje po 26 do 30 gold. od njega kupoval, pravilno obrezati, da mu ne bode vse zdivjalo, sicer ga mora on sam za govejski frodelj (za živinsko krmo) obsekati.*) Ravno tako je pustil nek g. duhovnik v tukajšnji okolici čez 200 murbovih dreves kod škodljiv sadež iz cerkvenega zemljišča izkopati;**) dobro znani sadjerejec, od sl. c. k. kmetijske družbe letos z diplomom in s sreberno svetinjo poslavljeni g. L. D. je pa med drugimi svojimi vsa ta drevesa umno v korist porabil, ter jih ob Reški cesti posadil, kjer se vrlo obnašajo. Samo v Košanski dolini nahaja se murbovega perja za prerejo 8 do 10 centov kokonov; al letos se jih ni pridelalo niti toliko funtov, ker se tukajšnji svilorejci še zmirom starega kopita držé, nevedoč, da ni vsako seme dobro in da ni vsak zakot in vsakdo za to rejo sposoben, kakor nekdanj. Zatoraj je želeti, naj se tudi iz tega kraja en vnet in v svilorejni praksi dobro podkovan učitelj k natančnemu poduku v Gorico pokliče, da bi se zanemarjeno zopet oživilo, ohranilo in v občno korist pripravilo.

Iz Polhovega gradca 28. julija.

Gospodu poročevalcu o sviloreji iz Vipavske doline željo spolnovaje, naznanjam, da se je seme svilnih črvičev, katero mi je sl. c. kr. kmetijska družba podeliti blagovolila, dobro obneslo. Neugodno vreme vendar bilo je krivo, da so se mi gosenice skoraj 10—12 dni kasneje zapredle, kakor bi se bile imele. Mešički so za tega del nekaj manjši, vendar pa vsi enake barve — namreč svitlo rumeno-belkasti in trdi. Ker sem med vsem opazovanjem le enega samega črviča nekaj bolehnega našel pa hitro odstranil, in so se razun dveh vsi prav lepo zapredli, jih bom, ker jih je tudi skušenec g. Dolinar, kaplan iz Horjula, za prav lepe spoznal, vse za seme prihranil. Ob enem tedaj naznanjam, če bi kdo kaj semena želel, da ga dobí pri meni za majhino odškodovanje. Fr. Papler, učitelj.

Šolske stvari.

Učitelji, šolski možje, šolski prijatelji!

Šola je lepa in koristna naprava.

Srečen je narod, ki ima dobro vredjene šole.

Dobre šole, zlasti prav osnovane in z vsem pre-skrbljene ljudske šole pomorejo veliko veliko k njegovemu blagostanju, k njegovi časnini in večni sreči!

Kakošne so pa ljudske šole v naši ozi domovini, v naši preljubi kranjski deželi?

So li v takem stanu že, da morajo zdatno pospeševati blagostanje našega ljudstva?

Zalibog, da niso! Naša ljudska šola ima še obilo obilo pomanjkljivosti. Vse tu naštevati bilo bi odveč. Saj jih šolski možje tudi pri nas prav pogostoma odkrivajo. Le ene naj omenimo. Šola potrebuje duševne in materialne podpore.

Šolske namene pospeševati bi moralo občinstvo vse. To se pa pri nas ne godí.

Zavoljo tega smo osnovali v Idriji posebno društvo z imenom „Šola“, ki bode, kakor kažejo njena pravila, ***) imelo važno in težavno nalogo: **materijalno** podpirati revno kranjsko ljudsko šolstvo. V ta namen bode društvo po vsem Kranj-

*) Vsaj je, posebno za ovce, murbovo listje prav dobra klaja.

**) Za Božjo voljo! so li kmetovalci opustili krompir, ker je mnogo let jim gnjil?!

***) Pravila natisnemo drugi pot.

skem in tudi drugod pri šolskih možéh, šolskih prijateljih in domoljubih pobiralo blagovoljne darove v denarji, knjigah, šolskih pripravah, učnih pomočkah itd. Z dobljenim denarjem bode društvo kupovalo razne šolske potrebščine, in jih darovalo ubogim ljudskim šolam, slabo plačanim učiteljem in revnim učencem.

Pred vsem bodo dobivali take darove tisti učitelji in tiste šole, ki se sami kot pravi udje pri društvu vdeležujejo. Ako bode društvo z obilnim blagom razpolagati moglo, delile se bodo včasih tudi drugim šolam in učiteljem male podpore.

Da bode pa društvo naše revne šole res preskrbovati moglo z omenjenimi šolskimi rečmi, katerih jim tako zelo primanjkuje, da ravno zavoljo tega napredovati ne morejo, potrebovalo bode samo veliko veliko podpore.

Zarad tega podpisani osnovalni odbor vljudno vabi, da pristopijo k društvu:

- ljudski učitelji na Kranjskem, da bodo dobivali za mali letni donesek veliko večje povrnilo, obstoječe v raznih, za njihov stan primernih knjigah in drugih potrebnih in koristnih rečeh;
- ljudske šole, to je, šolska predstojništva, krajni šolski sveti, da bodo šole dobivale razne učne pomočke, revni učenci pa šolske knjige in priprave;
- šolski prijatelji in domoljubi, da društvu pomagajo kot podporni udje ali kot dobrotniki, ki društvu večje ali manjše darove naklanjajo. Najmanjša stvar se radovoljno in hvaležno sprejme.

Vrh tega vljudno prosimo vse učitelje in šolske prijatelje, da naše društvo živo priporočajo, da nabirajo ude in darove, ter jih semkaj naznanjajo in pošiljajo.

Tiste šolske može, ki bi to opravilo stalno prevzeti blagovolili, prosimo, da bi nam to kmalu naznanili.

Društvo prične svoje delovanje 1. avgusta tega leta. Do 1. oktobra bode pobiralo doneske in meseca novembra bode prvokrat vdeležnikom naklonilo to, kar bode doehmal nabralo.

Društvo ne bode denarja na kapitale kupičilo — vse bode tukaj šolam razpošiljevalo, kajti tu veljá: nagla pomoč je zdatna pomoč.

Naznanila k pristopu, doneski in darovi naj se začasnemu blagajniku J. Lapajne-tu, učitelju v Idriji, pošiljati blagovolijo.

V Idriji 26. julija 1871.

Oсноvalni odbor:

F. Stegnar,	Gr. Žerjov,	
c. k. okrajni šolski nadzornik.	c. k. sodnijski pristav.	
Št. Lapajne,	J. Rupnik,	J. Lapajne,
trgovec.	učitelj.	učitelj.

Politične stvari.

Govor dr. Coste

pri shodu avstrijskih domoljubov na Dunaji. *)

Pred vsem slavna gospôda, oprostite, da jaz, ki sem Vam skoro vsem tuj in osebno neznan, se predrznem besedo poprijeti v ta namen, da podpiram predlagano resolucijo. Moje ime Vam vendar gotovo ni neznan, kajti 10 let se že časniki trudijo, da me razglašajo v najširnejših krogih kolikor toliko, za kar sem jim jaz jako hvaležen. Prosim Vas pa vendar-le moram, da me po teh poročilih časnikarskih ne sodelite, ampak da, ako hočete mene in moj značaj po-

*) To je v zadnjem listu obljubljeni govor, ki je tako silno razdražil sršene judovsko-liberalne.

znati, blagovolite to zvedeti po drugih bolj čistih virih. Da pa jaz kot Slovan tukaj med Vami večidel Nemci poprimem besedo, to, menim, ne potrebuje nobenega zagovora, ker pri shodu avstrijskih domoljubov razlika ne more plemenska biti merodajna.

Prehajaje na predmet zborovanja dovolite mi, slavna gospôda, da pred vsem govorim v obče o shodu avstrijskih domoljubov, potem pa o posamesnih točkah programa.

Vas se je danes na stotine sešlo, da odločno izrazite svoj avstrijski patriotizem in da ustanovite geslo, ktero hočete na svojo zastavo napisati. In če bi Vas tudi le deset zbranih bilo, bilo bi to vendar plodovito in znamenito djanje, ker se ono opira na vzvišeno in pravo misel, in ker morete prepričani biti, da Vi vsi v vseh deželah avstrijskih enakomislečih mož na milijone štejete.

Kot avstrijski patrioti (domoljubi) moramo se na duševni boj pripraviti; ako pa hočemo boriti se z vspehom, treba, da sovražnike svoje poznamo. Dovolite mi tedaj, slavna gospôda, da Vam tri teh sovražnikov avstrijskega patriotizma navedem.

Prvi sovražnik, zalega najnovejšega časa, je prusizem, ki se kakor kuga širi. On se je sicer do sedaj le v majhnem, a žalibog, glasodavnem krogu enako kužni bolezní strašno razširil in veliko škodo napravil. Kdo bi bil kedaj mislil, da bilo bi mogoče, da avstrijsk poslanec si upa, kakor je baron Weichs storil, pri slovesnem vhodu nemškega cara v Berlin njega pozdravljati kot pokrovitelja Nemcev? In tako predrznost časopisi še razglašajo brez najmanjše graje ali zavračanja. Predstavite si nasproti le krik in vik teh časopisov, ako bi bil kak italijansk grof, ki je avstrijsk podložnik, enake besede kralju Viktorju Emanuelu pri njegovem vhodu v Rim govoril! Spomnite se le natolcevanj in oskrumb, ki so jih tako zvani „Moskau-Pilger“ morali prenašati, ki nič družega niso storili kakor to, da so znanstveno razstavo v Moskvi obiskali. Ta pohod se je kot izdajstvo deželno krstil; ali bi po tem takem se ne moralo djanje barona Weichs-a imenovati velika izdaja državna, ki sicer ni taka, da bi državni pravdnik bil prisiljen vmes stopiti, vendar pa taka, da vsak avstrijsk patrijot jo mora obsoditi.

Naš drugi sovražnik so sedanje tako zvane svobodne ali liberalne ideje. Al prosim, da me ne razumete napak. Prava svoboda ni naš sovražnik, kajti ona je posamesnemu človeku kakor tudi celim narodom tako potrebna, kakor ribi voda in zrak tiču. A današnji liberalizem ni svoboda; on je temveč le silstvo. Liberalci stvarjajo ali popolnoma nezrela, ali morebiti teoretično prava načela; al oni ne preiskavajo: ali so ta načela djansko tudi izpeljiva, ali so našim razmeram in potrebam primerna. In tako se ta načela brez vsega premislika za večne resnice proglašajo, narodom proti njihovi volji vrivajo, in obsodi se vsak, ki se predrzne drugače misliti. To pa ni svoboda; to je nadsilstvo najhujšega in najgrjega absolutizma. Tako se utegne pripetiti, da se rodovini najvažnejše pravo odtegne, da svobodno določuje o odgojevanji otrok in da se jej sili šola, ktera utegne razžaliti njena najsvetejša čuvstva. Nasledek tacega postopanja pa je, da zastopniki in prave svobode sami se zoperstavijo tem samovoljnim ukazom liberalizma.

Naš tretji sovražnik poslednjič je laž. Ona pogostoma nadvladuje naše državne in društvene razmere. Laž posebno v časnikarstvu mnogo zla (hudega) učini. In vendar-le more časnikarstvo svoj vzvišeni poklic, da vodi, izobražuje in odgojiva narod, na edini poti resnice doseči.

Vse to, kar imenujemo vrtoglavnost, tako, na pr.

nektera tako zvana narodna gospodarska podvzetja, ni družega nego oblika laži. Ne preide dan, da ne bi jednega ali družega teh vrtoglavnih sleparjev sodnija zasačila, — danes jednega, ki se dela za francoskega grofa, jutri zopet družega, ki se dela za mehikanskega polkovnika. Al vsak slepar se ne zasači.

Laž pa je tem nevarnejša, čem bolj se ona v plašč resnice zavija. Dovolite mi, slavna gospoda, da samo jeden primer tu navedem. Kdor je bil priča gosposke zbornice državnega zbora pri letošnji obravnavi proračuna, lahko se je prepričal, da je ministerstvo Hohenwartovo ondi zmagonosno bilo. Drugo jutro pa so kolovodji mnogih časnikov vse tako popisovali, kakor da bi ministerstvo bilo pobito bilo. To grdo laž je potem čitalo tisuč in tisuč ljudi in mnogo njih je verovalo, kar so lagali časniki.

Zoper te naše sovražnike moramo se bojevati: in sicer zoper prusizem z resničnim in iskrenim patriotizmom, — zoper tako zvaní liberalizem pa s pravo svobodo in onimi načeli, ki so vzdrževali Avstrijo veliko in mogočno, ki so potrebam časa primerni in ki morejo vse narode srečne in zadovoljne narediti, — zoper laž pa s prosto in pošteno moško besedo resnice.

Naj zdaj še nekoliko besed v podporo predlagane resolucije spregovorim.

Prva točka ne potrebuje nobenega zagovora. Patriotom avstrijskim je sveta dolžnost, da se potegujemo za edinstvo, blagostanje in moč države, in da to kot cilj naših želj in prizadev javno izrečemo. Tudi drugi predlog resolucije, ki notranji mir kot pogoj blagostanja in moči državne proglašuje, je jasen in neovrgljiv. Kakor posamezni človek duševnega pokoja, to je, notranjega miru potrebuje, ako hoče doseči kaj velicega in znamenitega, isto tako je tudi državam in deželam zadovoljnost državljanov poglaviten predpogoj njihovega blagostanja in moči, da morejo spoštovanje si pridobiti od protivnikov, in če drugače ne, si ga tudi priboriti.

Ne tako lahko pa se zagovarja tretji predlog, ki svetuje, naj bi se k načelom oktoberske diplome vračalo. Tukaj sem prisiljen, na kratko v pretekle čase se ozreti. Znana in obče priznana stvar je, da avstrijska država iz več kraljestev in dežel obstoji, ktere so še dandanes v nekem obziru samostojne in ktere še nekoliko samouprave imajo. To je nedavno znamenit nasprotnik federalizma v gosposkej hiši sam priznal, kajti on je februarško ustavo federalistično imenoval. Če bi to bilo resnično, ne bi se ves boj med centralisti in federalisti okoli načel, ampak le o večí ali manji samoupravi sukal, potem bi se pa tudi posilno nasprovanje proti federalizmu nikakor opravičeno ne kazalo. Samostojnost kraljestev in dežel je do leta 1848. ne samo v državnopravnem obziru, temuč tudi djansko obstala. Oblika ustave posamesnih dežel bila je ravno tako različna, kakor je bila in ostala različna administracija in pa postavodajstvo vkljub večkratnim poskušnjam s centralizacijo. Najživejši izraz samostojnosti različnih dežel je bilo pravo davka dovoljevati. To pravo je sicer sčasoma samo formaliteta postala, a v pravnem obziru se je vendar-le neovrgljivo vzdrževalo. Prvo poskušnjo z občno in djansko centralizacijo je storil Bach z absolutizmom. Da je ta poskušnja po svoji ideji bila velikanska, ne more nihče tajiti. Pa tudi ni čuda, ako se državnik, ki ima vso državno moč v roci, omamiti dá ter skuša to moč uporabiti, da naredí iz tako velike in različne države kakor je Avstrija, jednolično državo, in se potrují državi vse prednosti jednoličnosti zagotoviti, ki se jej ne morejo odreči. Akoravno je bila ta poskušnja na duševni poti

s silo, in brez vsega nasprotovanja začeta in nadaljevana, vendar-le se je popolnoma pokazila. Država avstrijska je prišla na mejo pogube. Sedaj še le se je potreba spoznala, da se državno krmilo mora na drugo pot ukreniti, in to spoznanje rodilo je oktobersko diplomu. Ta diploma je bila povsod z velikimi nadami in z veliko radostjo sprejeta. Sklicevaje se na pragmatično sankcijo se je iz jedne strane državi vse pridržalo, kar jej je potrebno, da obdrži svoj mogočen položaj, iz druge strani pa se je deželam zopet povrnila samostojnost in javno priznala. Ako bi se bilo to načelo neoskrunjeno izpeljavalo, marsiktero grenko in žalostno skušnjo zadnjih deset let bi si bili lahko prihranili. — Namesti tega se je napravila druga poskušnja s centralizacijo in sicer v obliki ustavne ednotne države (februarska ustava). A tudi ta skušnija ni se sponesla ugodno. Ker je država vsled tega v drugič došla do roba pogube, spoznala se je potreba, da se mora vsaj deželam ogerske krone povrniti njih staro pravo. Danes pa za to gré, da se vsem kronovinam in deželam ona samostojnost vrne, katero so od starodavnih časih imele. Ne bojte se za državo! Kar je potrebno za mogočni njen položaj, to bode vsaka dežela gotovo drage volje državi prepustila. A vsa druga moč bode državo prešinila, ako ona svoje dele ne samo mehanično zjedini, ampak timveč zadovoljne in samostojne dežele v organizem zdravega života složi. Danes ne stojimo več kraj pogube. S hladnokrvnim prevdarjenjem moremo dela se lotiti in vredbe napraviti, ktere se skladajo z zgodovino naše države in ktere so pripravne, da nas složne in močne naredé, ako državi pretí kaka nevarnost.

Primerno zgodovinskemu položaju posamesnih dežel izreka četrta točka resolucije, da je porazumljenje krone (cesarja) s posamesnimi deželnimi zbori edina pot, ki pelje k temu cilju. Ta izrek pa je treba tako razumeti, da s tem nikakor ni oblika vže izražena, kako naj bode prehod iz naših sedanjih razmer v nove vredbe, ki se imajo še le stvariti. Po mojem mnenju so sostavitelji resolucije jako pametno ravnali, da o tej stvari kar nič niso opomnili, kajti ta stvar zavisi od različnih predpogojev in od okolnosti, ki jih še le vsak trenutek za-se rodi.

Poslednja točka resolucije povdarja posebno to, da se morajo delegacije ukrepiti, in tirja njih neposredno volitev po deželnih zborih. Ako se tudi vredba delegacij ne more priznati za dovršeno stvar, vendar ima veliko pomembo, kajti po delegacijah se je prvičkrat na postavnem potu realna unija med Ogersko in drugimi kraljestvi in deželami pripoznala. Neposredna volitev po deželnih zborih samih ne bi veliko spremenila v dosedanjem ravnanju, ker naše delegacije ne voli državni zbor, ampak le državni poslanci jedne in druge dežele, in sicer v skupinah, ki so tudi zato od deželnih zborov pooblašteni. To pravo se dakle prav lahko in brez zapreke prenese na pooblastitelje, to je, na deželne zbere.

S tem sem vse točke resolucije na kratko opisal. Sprejem te resolucije bode gotovo znamenit in merodajen za bodočnost našo. V vseh deželah bode ta resolucija odmevala in potem odtod tem silneje odjekala.

Končaje priporočam toraj sprejem vseh toček resolucije.

Književnost.

Vseslovanska knjižnica

se je vtemeljila v Odesi na tamošnjem vseučilišči in sicer iz zgolj prostovoljnih prineskov in darov. Začetkom maja t. l. imela je že 2500 zvezkov v ruskem,

bolgarskem, srbsko-hrvatskem, staroslovenskem, poljskem, českem in lužičko-srbskem jeziku, vrh tega nekoliko knjig v klasičnih in današnjih evropskih jezicah. Nabrali so tudi že nekoliko slik, rokopisov in v denarji 1200 rubljev. — Kdor bi tej knjižnici hotel darovati knjig, podob, rokopisov, fotografij, naj pošlje dar ali opravištvu časnika „Zukunft“ na Dunaji, ali pa v knjigarnico J. L. Kober-a ali Dattel in Gregr-a v Prago.

* „Časovi“ v 7. zvezku, ki ga ravnokar marljivi pisatelj g. Velimir Gaj v Zagrebu napoveduje, prinesó v hrvaškem jeziku izvirno pripovedko pod nadpisom: „Ljudmila“ i pa „Pogled po slavenskom svietu“. Kakor „Ljudmila“ utegne obče vrlo zabavna pripovedka biti, tako zanimiv tudi „Pogled po slavenskem svetu“. Knjiga bode obsegala 10 tiskanih pól v lični osmerki. Cena knjigi je le 80 soldov. Naročnina se pošilja najbolje po nskaznicah naravnost v Zagreb izdatelju samemu; kdor naročnino naprej pošlje, dobí knjigo brez poštnih stroškov. Na 10 naročenih iztiskov prejme se 11 brezplačno.

* „Dubrovnika“, zanimivega hrvaškega zabavnika, ki izhaja v Dubrovniku, je prišlo na svitlo dosehal 5 zvezkov, ki obsegajo: I. Marija, povijest Konavoska Mate Vodopića. — Nebožija komedija, pisao Šišman Krasinjski, s poljačkoga preveo P. B. — II. Nebožija komedija 2. dio. — Gjak iz Kavkaza polag Lermon-tova, iz ruskoga preveo Stjepan Buzolić. — III. Ogranci za istoriju Crne Gore, napisao Vuk Vrčević. 1. Smrt Vladike Petra I. i povladičenje Petra II. 2. Osuda na smrt jedne žene, koja je ubila nehotice svojega muža. 3. Kratko pregledanje Omer Pašine vojne na Crnu goru god. 1853. — Prijevodi iz grčke Antologije Dra. Gjura Hidže Dubrovčanina († 1833). — IV. Pozdrav Dubrovniku s njemačkoga Ide Düringsfeld preveo I. August Kaznačić. — Ane Vitaljkinja (narodna dubrovačka). — Cavtajske gjevojke (narodna). — Lukijanova skupština bogova s grčkoga preveo i po koju opasku nadadao F. G. — Luko mali, riječka pripovijetka J. Stojanovića. — Boka kotorska, napisao St. Ljubiša. — Negjela pobjed na Brsaljam (šaljiva). Šarade R. Š-a. — V. Naš jezik tijekom naše književnosti u Dubrovniku od Luko Zore. — Komedija Nikole Nalješковиća († 1583). — Epigrafa Lovru Kukuljici. — Pripovjetke povjesni dogogjaji Stjepana Ljubiše. 1. Prodaja patrijare Brkića. — VI. vezek prinесе: Prodaja patrijare Brkića. 2. Kanjoš Macedonović. — Arkulin komedija u 5 čina Maroje Držića. —

„Komu je omiljela dobra narodna zabavna knjiga — piše izdajatelj Dragutin Pretner — može jošte primiti uz pretplatnu cijenu od 1 for. 20 novč. „Dubrovnik zabavnik narodne štionicice III. tečaj“ ako pošalje pretplatninu prije, nego što 6. svezak ugleda svjetlo. Čim 6. svezak izagje, nastupit će povišena knjižarska cijena.“ Naročnina se pošilja tiskarnici Pretnerjevi v Dubrovnik.

Ljubav do doma.

Posvečeno gospodičini Lucinki Kraljičevi 16. julija 1871.

Ljubiti dom, to je svetó,
Ker to vелеva nam nebó,
Tedaj spolnujmo to postavo,
Da bomo domu v večo slavo;
Ljubav do doma, sveti žar,
Nam góri v srci vsikedar!

Ljubiti dom najlepša čast,
Ta bodi naša sladka last: